

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΤΡΩΝ

ΛΟΓΟΣ

Επί τη εορτή
του

Ευαγγελισμού

747 091
747 DA
747

091
DA
747

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΤΡΩΝ

Λ Ο Γ Ο Σ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΟΡΤΗ
ΤΟΥ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ
ΕΝ ΤΩ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΩ ΝΑΩ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ

ΥΠΟ

ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΑΤΡΩΝ ΚΑΙ

ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ
1888.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

*Αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα
τὸν κόσμον, ἡ πιστις ἡμῶν. (Ἰωάν.
Α. Ε'. 4).*

Διπλὴν ἑορτὴν καὶ πανήγυριν τελοῦμεν σήμερον, τέκνα μοι ἐν Κυρίῳ πνευματικά, πρῶτον μὲν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν, διότι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἑορτάζομεν τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας καὶ Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἧς ἕνεκεν συνελθόντες ἐν τῷ Ἰερῷ Ναῷ τούτῳ προσφέρομεν θυσίαν εὐχαριστίας τῷ Θεῷ ἐκ τῶν δώρων, ἅτινα παρ' αὐτοῦ ἐλάβομεν· διὰ δὲ τοῦ τελετάρχου τῆς θυσίας, ἀφ' ἑνὸς μὲν παρίσταται ἡ σχέσηις τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς τοὺς πιστοὺς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ σχέσηις ἡμῶν τῶν πιστῶν πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἀπεκδεχομένων τὴν χάριν αὐτοῦ. Εἶτα δὲ τὴν πολιτικὴν ἢ τὴν ἐθνικὴν ἑορτὴν, διότι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἑορτάζομεν τὴν ἐκ τοῦ πολυχρονίου ζυγοῦ ἀπολύτρωσιν τῆς φίλης πατρίδος, ἧς ἕνεκεν ἀπείρους δοξολογίας τῷ Θεῷ ἀναπέμποντες προσφέρομεν. Πάνηγυρίζοντες ταύτην γηθοσύνης ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην, ἀναμνησκόμεθα τὰ μεγάλα καὶ ἔνδοξα τῶν προγόνων καὶ πατέρων ἡμῶν κατορθώματα, δι' ὧν ἐλευθέρους ἡμᾶς κατέλιπον, κατανικήσαντες τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς πίστεως ἡμῶν «Αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πιστις ἡμῶν».

Μεγάλης ὄντως καὶ ὑψηλῆς ἐννοίας εἶνε καθ' ἑκατέραν τῶν περιπτώσεων αὐτῆς ἡ ἡμέρα αὕτη εἰς ἡμᾶς τοὺς χριστιανοὺς ἅμα καὶ Ἑλληνας· διότι ἀπὸ θρησκευτικῆς μὲν ἀπόψεως ἐξεταζομένη αὕτη εἶνε τὸ κεφάλαιον τῆς σωτηρίας ἡμῶν, εἶνε ἡ φανέρωσις τοῦ ἀπ' αἰῶνος Μυστηρίου. Σήμερον ὁ προαιώνιος υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς συλλαμβάνεται ὑπὲρ λόγον καὶ ἐννοίαν, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ υἱὸς τῆς Παρθένου γίνεται, καὶ ἄγγελος Κυρίου τὴν χάριν καὶ σωτηρίαν ἡμῖν εὐαγγελίζεται ἀπὸ πολιτικῆς δ' ὁμοίως ἀπόψεως ἐξεταζομένη ἡ ἡμέρα αὕτη εἶνε διὰ τὸν Ἑλληνισμόν ἡ ἑορτὴ τῶν ἑορτῶν, ἡ πανηγυρίς τῶν πανηγύρεων, εἶνε ἡ ἡμέρα, ἡ ἀναδείξασα τὴν νέαν Ἰερουσαλήμ τῆς Ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ διαρρήξασα τὰς τέως ἀπροσίτους Πύλας τῆς ἡμισελήνου, ἡ κατασυντρίψασα τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας· ἡ ἡμέρα αὕτη εἶνε ἐκείνη, καθ' ἣν τὸ ἀπὸ τεσσάρων αἰῶνων κεκρυμμένον πῦρ τῆς Ἐλευθερίας ὑπὸ τὸν τάφον τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου τῇ ἐνεργείᾳ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἀνευρεθὲν, καὶ διὰ τοῦ ἐναύσματος αὐτῆς ἐκπυρσοκροτήσαν, μετεποιήθη εἰς κεραυνούς, ὅτινες διασπαρέντες καὶ ἐγκατασπαρέντες ἐνιαχοῦ, ὅπου ἂν ὑπῆρχον Ἑλληνες, ἀνάψαντες διέδωσαν τὸ πῦρ αὐτῶν, ὅπερ ἦν ἅγιον πῦρ ἐλευθερίας. Πρῶτος ὅμως πάντων τούτων ἦναψεν ὁ καταπεσὼν κατὰ τὸν ἡμέτερον Νομόν. Καὶ ἰδοὺ οἱ ἐγκριτώτεροι τοῦ Νομοῦ ἡμῶν, ἡγουμένου τοῦ προκατόχου ἡμῶν Γερμανοῦ, οὗ αἰωνία ἡ μνήμη, πρῶτιστοι πάντων ἀνεπέτασαν τὴν

σημαίαν τῆς Ἐλευθερίας κατὰ τῶν δεσμωτῶν τῆς φίλης πατρίδος, κατὰ τῶν Ἀγάρηων.

Οἱ Πατέρες ἡμῶν προστησάμενοι τὸ ἀπροσμάχητον τῆς πίστεως ὄπλον, τὸν Σωτῆρα ἀφ' ἐνός, ἐτέρωθεν δὲ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ζέον τὸ ὑπὲρ τῆς φιλοπατρίας αἰσθημα, ἀνέλαβον ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, ἄπειροι πρὸς πεπειραμένους, ἀγύμναστοι πρὸς ἡσχημένους, ἄσπλοι σχεδὸν πρὸς καλῶς ὀπλισμένους τὸν ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα. Καὶ ἰδοὺ μετὰ ἐπταετῆ ἐνδεδλεχῆ ἀγῶνα, καθ' ὃν καὶ γονεῖς καὶ γυναῖκας καὶ τέκνια ἀπαρνησάμενοι, ἐκθήμενοι αὐτὰ εἰς τοὺς κινδύνους, καταπλήξαντες τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς ἀνδρείας, τὸν θαυμασμόν τῆς οἰκουμένης ἀπάσης διὰ τῶν μοναδικῶν κατορθωμάτων, ἔφερον αὐτὸν εἰς αἴσιον πέρας, καταλιπόντες ἡμῖν τὰ πάντα ἐλεύθερα· καὶ ἰδοὺ ἀνέτειλε πάλιν λαμπρὸς ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας.

Μεθ' ὃ ἐβόησαν μετὰ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου «αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἢ νικήσασα τὸν κόσμον, ἢ πίστις ἡμῶν». Οὐδεὶς ὁ ἀμφισβητήσων τοῦτο· πολλῶ δὴ μᾶλλον ὁ γινώσκων τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ μεγάλα τῶν πατέρων θαύματα, σταθμίσας καὶ ἐκτιμήσας, ὡς δεῖ. Ἀλλὰ μήπως οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτε εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἐπίστευον, δὲν ἐνίκησαν πλειστάκις τὸν ἀσεβῆ ἐκεῖνον κόσμον; Μήπως διὰ τῆς πίστεως ὁ Δαβὶδ δὲν κατέβαλε τὸν Γολιάθ ἐκεῖνον; Ἀλλὰ μήπως ὁ ἐν ἀγίοις μέγας Κωνσταντῖνος δὲν ἐνίκησε τὸν κόσμον διὰ τῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν πίστεως; Ἐχομεν ἔτι χρεῖαν ἀποδείξεων;

Διὰ τῆς πίστεως λοιπὸν καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν καὶ διὰ τοῦ διαπύρου πρὸς τὴν πατρίδα αἰσθήματος νική-

σαντες τὸν ὀθωμανικὸν κόσμον κατετρόπωσαν αὐτόν, ἀφαιρέσαντες τὴν λεοντήν, δι' ἧς ἐπὶ 4 ὄλους αἰῶνας κατεφόδιζον τὴν ὑφήλιον ἅπασαν.

Ἡ εἰς Χριστὸν πίστις δὲν αἶρει τὴν ἐθνικότητα καὶ τὴν πολιτείαν, ἀλλ' ἐξαγνίζουσα καὶ καθαίρουσα ἀνακαινίζει αὐτάς. τῇ δυνάμει τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Ἐκ τούτου δὲ θρησκεία καὶ πατρίς, ἐκκλησία καὶ πολιτεία κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας οὐ μόνον δὲν ἀποκλείουσιν ἀλλήλας, ἀλλὰ καὶ συμπληροῦσι καὶ βοήθειαν ἀλλήλαις παρέχονται. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ μετ' ἀλλήλων συνάφεια τοῦ τε πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ πατρίδα αἰσθήματος πληρέστατα συνάδει πρὸς τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα. Αὐτὸς δὲ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν λαβὼν ἀνθρωπίνην σάρκα πλὴν τῆς ἁμαρτίας, ἐνεφανίσθη τῇ ἀνθρωπότητι ὡς ἄτομον καὶ μέλος ὠρισμένου ἔθνους, τοῦ Ἰουδαϊκοῦ· ἐφ' ᾧ καὶ μᾶλλον τῶν λοιπῶν ἐθνῶν ἡγάπα αὐτό, καὶ ἐν αὐτῷ ἐκήρυττεν ἑαυτὸν υἱὸν Θεοῦ, καὶ ἐδίδασκε καὶ ἐθεράπευε μόνον τοὺς Ἰουδαίους. Καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν αὐτὸν ἀρνούμενον τὸ πρῶτον εἰς τὴν Χαναναίαν νὰ θεραπεύσῃ τὴν δαιμονιζομένην αὐτῆς θυγατέρα. Ὅτε ὁμως εἶδε τὴν μεγάλην αὐτῆς πίστιν, συγκατανεύσας εἰς τὴν αἰτησίαν αὐτῆς ἐθεράπευσε ταύτην.

Ἐκ τούτου δὲ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δὲν εἶνε μόνον τὸ πρότυπον τῆς ἀγιότητος, καθ' ἣν καὶ συνωδὰ τῇ ἀποστολῇ αὐτοῦ, ἵνα θεμελιώσῃ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ, ἐσταυρώθῃ καὶ ἀνέστη, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοπατρίας, εἶνε συνελόντι εἰπεῖν, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν περὶ μὲν τὴν πίστιν ὁ ἀρχηγὸς καὶ τελειωτῆς, περὶ δὲ τὸ θρησκευτικὸν καὶ πα-

τριωτικὸν αἰσθημα ὁ διδάσκαλος καὶ τὸ παράδειγμα εἰς ἡμᾶς. Τὴν εἰς τὸν Σωτῆρα λοιπὸν πίστιν ἔχοντες, καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν Σωτῆρα ὑπόδειγμα οἱ ἡμέτεροι πατέρες ἐν ἑαυτοῖς φέροντες, ἐπολέμησαν ὡς γίγαντες κατὰ νάνων, ὡς ἡμίθειοι κατὰ ἀνθρώπων, καὶ ἐνίκησαν τὸν ἀσεβῆ ἀγαρηνὸν κόσμον, καὶ κατετρόπωσαν αὐτόν, καὶ κατέλιπον ἡμῖν ἐλεύθερα καὶ πίστιν, καὶ θρησκείαν, καὶ ἐκκλησίαν, καὶ γράμματα, καὶ γένος καὶ ἐθνισμόν, ἃ οἱ πρόγονοι ἡμῶν πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνων κύκλους, ὡς ἐν θεοπήκτῳ κιβωτῷ ἐτήρησαν.

Ἄλλὰ φέρε ἴδωμεν, ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἡ τῶν πατέρων ἡμῶν πίστις; Κατασκηεὶ ἐν ἡμῖν διάπυρος καὶ ζῶσα ἡ πίστις; ἔχομεν καὶ τηροῦμεν ἀγνὴν καὶ καθαρὰν τὴν εἰς αὐτὸν τὸν Σωτῆρα πίστιν, ὡς αὐτὸς οὗτος ἐδίδαξε καὶ ἡρμήνευσε ταύτην; ἔχομεν ταύτην οὐχὶ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ, οἷαν ὁ ἐπισταμένως ἐξετάζων εὐρίσκει ἐν τοῖς πατράσιν ἡμῶν; κεκτῆμεθα τὴν εὐσέβειαν αὐτῶν; εἶνε ἐν ἡμῖν ἀνεπτυγμένον καὶ ζωοποιὸν τό τε θρησκευτικὸν καὶ πατριωτικὸν αἰσθημα ὡς ἐν ἐκείνοις τοῖς ἀοιδίμοις πατράσιν ἡμῶν; ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἡ δύναμις τῆς χριστιανικῆς πίστεως, διῆς νὰ νικῶμεν τοὺς ἡμῖν ὑπεναντίους δεδομένης ἀφορμῆς; εἶμεθα ἡμεῖς τέκνα τῶν εὐσεβῶν μεγαλοουργῶν ἐκείνων πατέρων; εἶμεθα ἡμεῖς θρέμματα τοῦ ζωογόνου γάλακτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ; ἐχόμεθα ἡμεῖς τῶν πατρίων ἡθῶν καὶ ἐθίμων ἐρρωμένως, ἢ ἀφέμενοι τούτων, τῶν οἰκείων καὶ συμφύτων τῷ ἔθνει, ἡσπᾶσθημεν καὶ ἐγκαλοπύθημεν, ὅ,τι ξένον καὶ ὄλως ἀντικείμενον

ἡμῖν; ὦ! μετὰ μεγίστης τῆς καρδίας μου θλίψεως, μετ' ἀφάτου λύπης ἀναγκάζομαι, ναι, ἀναγκάζομαι, νὰ εἶπω ὅτι οὐδὲν τῶν κατειλεγμένων ἔχομεν, καὶ ὅτι λόγω μὲν εἴμεθα Ἑλλήνων παῖδες, πράγματι ὁμῶς οὐχί. Διότι τὸν χῶρον τῆς πίστεως κατέλαβεν ἡ ἀπιστία, τὸν τῆς θρησκείας ἢ θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, τὸν τῆς εὐσεβείας ἢ ἀσεβείας· τὸ θρησκευτικὸν καὶ πατριωτικὸν αἶσθημα μένουσι τὸ παράπαν ἀκαλλιέργητα καὶ ἄκαρπα ὅλως· τὸν ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐκκλησίας πόθον κατέλαβον ἡ ἀναληγσία καὶ ἡ ἀδιαφορία· ἀντὶ τῶν ἀπλοϊκῶν πατρίων ἠθῶν καὶ ἐθίμων εἰσῆχθησαν ὀθνεῖα τοιαῦτα, ὅλως φθοροποιὰ κατὰ τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα.

Ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος καλεῖ διὰ τῆς σάλπιγγος τὰ ἑαυτῆς τέκνα ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ ταῦτα ὑποκρύπτονται, ἀλλὰ ταῦτα φυγοστρατοῦσιν, ἀλλὰ ταῦτα λειποτακτοῦσιν. Οἱ δὲ γονεῖς αὐτῶν περιτρέχουσιν ἄνω καὶ κάτω τοὺς δυνατοὺς τῆς ἡμέρας ἐκλιπαροῦντες, μετέρχονται πολλάκις καὶ ἄθεσμα μέσα, ἵνα ἀπαλλάξωσιν αὐτά· τίνας νομίζεται νὰ ἀπαλλάξωσιν; ἀπίστευτον εἰπεῖν· ἀπὸ καθήκοντος ἱερωτάτου, ὅποιον τὸ ὑπὲρ πατρίδος μάχεσθαι· τούτου δ' οὐδὲν σεμνότερον, οὐδὲν ἀγιώτερον κατὰ Πλάτωνα. Ἀλλὰ πλὴν τούτου καὶ ἄλλο μείζων καὶ λυπηρότερον ἅμα συμβαίνει παρ' ἡμῖν. Καλεῖ ἡ Ἐκκλησία τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἄλλας ἑορτὰς διὰ τῶν κωδῶνων τὰ πνευματικὰ αὐτῆς τέκνα εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Οὐρανίου αὐτῶν Πατρός· ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τὰ μὲν περιτύσσονται ἔτι τὸν Μορφέα, τὰ δὲ προκρίνουσι τὴν ἐν

τοῖς Καφφενείοις καὶ ἀλλαχοῦ φοίτησιν, καὶ ἄλλα τὴν περὶ ἄλλα ὁμοίως ἐνασχόλησιν, καὶ οὐχὶ τὴν περὶ τὰ θεῖα. Πάρεργα τὰ εἰς τὴν πατρίδα καθήκοντα, παρ-εργότερα τὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν θεωροῦνται σήμερον. Τίς ποτε ἤλπιζε τοιαύτην ἐκλυσιν; τίς ἐπίστευεν ὅτι μετὰ τοιαύτην κληρονομίαν τῶν πατέρων ἠθέλομεν φθάσῃ εἰς τοιαύτην θρησκευτικὴν ἀδιαφορίαν;

Ἡ θρησκεία εἶνε ἡ μήτηρ, ἡ τροφός, ἡ εὐεργέτις, ἡ παρηγορία, ἡ ζωή, ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ταῦτα εἶνε τὸ καύχημα ἡμῶν. Ὁρθὴ χριστιανικὴ πίστις καὶ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ ἀνατροφή εἶνε συνώνυμα. Ἑλληνικὴ ἐθνότης, γλῶσσα, θρησκεία, πολιτεία, εὐσέβεια καὶ Ἐκκλησία, πατὴρ καὶ πίστις διετέλουν ἐν ἀδιαρρήκτῳ δεσμῷ παρὰ τοῖς πατράσιν ἡμῶν, παρ' ἡμῖν δ' ὅμως ὅλως ταῦτα ἐκλελυμένα. Ἀλλὰ τὸ ἔθνος ἔχει ἀνάγκην τέκνων χρηστών, ἡ πατὴρ ἔχει ἀνάγκην Ἑλλήνων εἰς πλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς. Τὸ ἡμέτερον ἔθνος δὲν εἶνε χθесινὸν καὶ προχθесινόν· δὲν ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου τελευταῖον· δὲν εἶνε ἀμάρτυρον· δὲν εἶνε ἄνευ ἱστορίας, ἀλλὰ τούναντίον εἶνε τῶν ἀρχαιοτάτων ἔθνων· ἔχει ἱστορίαν παναρχαιοτάτην, ἔχει δικαιώματα, ἔχει προορισμόν μέγαν καὶ ὑψηλόν. Ὡς ἐφώτισεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν, τὰ ἀρχαῖα ἔθνη, καὶ διὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας του ἐξημέρωσε τὰ βάρβαρα καὶ ἄγρια ἔθνη, οὕτω ἄνωθεν προώρισται, νὰ διατελῇ φωτίζον καὶ διδάσκον πάντα τὰ ὑφ' ἡλίον ἔθνη. Ἐχομεν δι' ἐλπίδος καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἂν τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων ἡμῶν διατηρήσωμεν, ἂν τὸ ἔργον αὐτῶν

συνεχίσαντες εἰς πέρας φέρομεν, ὅτι θὰ διαφωτίσῃ πάντας τοὺς ἐν ταῖς φλεψίν αὐτῶν ἑλληνικόν αἷμα φέροντας, θὰ ἀποδώσῃ αὐτοῖς, ὃ ἐκ Θεοῦ δέδοται, καὶ οὐ νῦν στεροῦνται, δώρου τῆς ἐλευθερίας, καὶ στήσῃ πάλιν τὸ λάβαρον αὐτῆς ἐπὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Ἄλλ' ἵνα ταῦτα διαπραχθῶσιν, ἀνάγκη καὶ ἀνάγκη ἐπείγουσα ν' ἀνακτήσωμεν ἡμεῖς πρῶτοι τὴν δύναμιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ νὰ ἀνατραφῶμεν ἑλληνοπρεπῶς. Ἀνάγκη ἡμεῖς πρῶτοι νὰ ἀνακτήσωμεν τὴν πατρῶαν εὐσέβειαν καὶ θρησκείαν. Ἀνάγκη νὰ ἐκδιώξωμεν τὰ ὀθνεῖα ἤθη τὰ κατατρώγοντα ἡμᾶς πολυειδῶς μέχρις ὀστέων, καὶ ἀσπασθῶμεν, καὶ περιπτύξωμεν, καὶ καλλιεργῶμεν τοῦ λοιποῦ τὰ ἀπλοῖκὰ τῶν πατέρων ἤθη καὶ ἔθιμα· τὰ πατριαρχικά ἐκεῖνα ἔθιμα, τὰ ὁποῖα διαμορφοῦσι καὶ πλάττουσι βίον λιτὸν καὶ εὐσχήμονα, καὶ οἰκονομίαν σύμφορον. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πατέρων ἡμῶν ὅπου ναός, ἐκεῖ σχολεῖον· ὅπου σχολεῖον, ἐκεῖ εὐσέβεια καὶ χρηστοθήεια· ὅπου σχολεῖον, ἐκεῖ καὶ ἱερά γράμματα, ἅτινα ἐπλαττον καὶ ἐμόρφουν χρηστοὺς πολίτας, καὶ τὰ ὁποῖα νῦν ἐν ἐλαχίστη μοίρᾳ τίθενται· ὅπου ναός, ἐκεῖ καὶ πρόβουλοι γέροντες εὐσεβεῖς καὶ φιλόχριστοι, μεριμνῶντες πάντοτε ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν κοινοτήτων, περὶ τῆς εἰρηνοποιήσεως καὶ συμφιλίωσεως τῶν τυχόν ἐχθρικῶς διακειμένων, καὶ ἐν γένει περὶ τῆς λύσεως ἀνευ ὄρκου τῶν ἐκάστοτε ἀναφουμένων ἐν ταῖς κοινότησι ζητημάτων. Τανῦν ὅμως βασιλεύει ἡ κακία, ἡ μοχθηρία, ἡ συκοφαντία, ἡ διαβολή, ἡ καταλαλιά, ἡ κατάκρισις, ἡ ὤθησις εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ κακοῦ, ἡ ψευδορκία καὶ ἡ ἐ-

πιορκία, καὶ ἐν γένει πάντα τὰ τῆ κακία παρομαρτοῦν-
τα. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ νόμος
αὐτοῦ διεῖπον τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων· νῦν οἱ
μὲν νόμοι καταδολιεύονται καὶ καταστρατηγῶνται, ὁ
δὲ φόβος τοῦ Θεοῦ ἐξέλιπε. Τότε ἐβασίλευεν ἡ ἠθικὴ,
νῦν δὲ ἡ κακοῦθεια. Τότε διεπράττετο καὶ ἐκαλλιερ-
γεῖτο ὁ εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ εἰς τοὺς γεροντοτέρους
σεβασμὸς καὶ ἡ εὐπειθεια· νῦν δὲ ἀπώλεσαν αἱ λέξεις
αὗται καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν. Τότε ἐπράττετο ἡ
πλήρωσις τοῦ καθήκοντος, νῦν οὐδ' ἡ συναίσθησις αὐ-
τοῦ ἐνυπάρχει· τότε ἕκαστος περιωρίζετο ἐν τῷ κύ-
κλῳ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ νῦν οὐ μόνον θέ-
λομεν νὰ ἐπεμβαίνωμεν εἰς τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων,
ἀλλὰ καὶ ἂν ἡ ὑπόθεσις, ἐφ' ἣ ἐπενέβημεν, δὲν λάβῃ
τοιαύτην, οἷαν ἐζητήσαμεν ἕκβασιν, εὐθὺς καθυβρίζο-
μεν τοὺς τὴν ἐναντίαν λύσιν δόντας, ἀδιάφορον ἂν ᾖ
δικαία, καὶ δημοσία κατασυκοφαντοῦμεν, καὶ διαβάλ-
λομεν αὐτούς, καὶ τὸ δὴ χεῖριστον καιροφυλακτοῦμεν
καὶ πῶς νὰ ἐκδικηθῶμεν αὐτούς. Τοιαύτη ἡ ἐπὶ μέ-
ρους, τοιαύτη καὶ ἡ καθ' ὅλου ἡμῶν κατάστασις. Ἄλλ'
ἐν τοιαύτῃ θέσει τὸ ἔθνος διατελοῦν, τίς ἐχέφρων δύ-
ναται νὰ εἴπῃ, ὑπὸ τῆς λογικῆς καὶ τῆς πείρας διδα-
σκόμενος, ὅτι θὰ προοδεύσῃ; πῶς ἔθνος, μὴ στηρίζον
τοὺς νόμους ἐπὶ τῆς ἠθικῆς, τῆς στενότητα μετὰ τῆς
θρησκείας συνδεομένης, εἶνε δυνατόν νὰ βραῖνῃ ἐπὶ τὰ
πρόσω; Τίς σώας ἔχων τὰς φρένας δύναται νὰ εἴπῃ
ὅτι ἔθνος, οὗ ἡ θρησκεία δὲν καλλιεργεῖται προσηκόν-
τως, καὶ οὗ οἱ νόμοι παρὰ τῶν ἀτόμων δὲν εἶνε σεβα-
στοί, τίς, λέγω, δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ τοιοῦτο ἔθνος

δύναται νὰ εὐημερῆ; Ἡ πίστις, ἡ θρησκεία, ἡ εὐσέβεια καὶ ὁ σεβασμὸς εἰς τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος προάγουσι καὶ μεγαλύνουσιν τὰ ἔθνη. Τοῦναντίον δὲ οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῆ ἔστω καὶ τὰς ἐλαχίστας θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ἂν ἔχη, ὅτι τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀκμάζει ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς, οὗ ἡ θρησκεία καλλιεργεῖται, διότι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουσιν ἐπιδρομεῖς τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας. Ἡ καλλιέργεια λοιπὸν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ἡ καλλιέργεια τῆς θρησκείας εἶνε ἀνάγκη, ἵνα ᾗ τὸ πρῶτιστον καὶ κυριώτατον μέλημα καὶ τῶν ἐκάστοτε κυβερνώντων, τῶν γονέων καὶ τῶν ἀτόμων, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ τῆς θρησκευτικῆς καὶ χριστιανικῆς ἀνατροφῆς παιδεύσις καὶ μόρφωσις καὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων ἡμῶν.

Οὕτω δὲ ἡ μὲν πλημμελῶς ἔχουσα θρησκευτικὴ μόρφωσις καὶ παιδεύσις θὰ ἀνορθωθῆ, ἡ δὲ θρησκεία θὰ καλλιεργεῖται προσηκόντως. Καλλιεργουμένης δὲ ταύτης συγκαλλιεργεῖται καὶ ἀναπτύσσεται καὶ τὸ θρησκευτικὸν καὶ πατριωτικὸν αἶσθημα καὶ ὁ σεβασμὸς εἰς τοὺς νόμους. Παρατηρήθη δ' ἤδη ὅτι ἔνθα ἡ θρησκεία καλλιεργεῖται προσηκόντως, ἐκεῖ καὶ οἱ ἄνθρωποι εἶνε οὐ μόνον θρησκευτικώτεροι, ἀλλὰ καὶ φιλοπάτριδες· καὶ τὰνάπαλιν ἡ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία συνεπάγεται πάντα τὰ κακὰ, καὶ τὰ ἔθνη κατὰ πετρῶν καὶ κρημνῶν φέρει.

Ἴνα λοιπὸν, τέκνα μοι ἐν Κυρίῳ πνευματικά, διασώσωμεν καὶ ὅ,τι οἱ πατέρες ἡμῶν κατέλιπον ἡμῖν ὡς κληρονομίαν καὶ ἅμα προσεπαυξήσωμεν αὐτὸ καθ' ἡν ῥητὴν ἐντολὴν κατέλιπον ἡμῖν ἐκεῖνοι, καὶ ἐπὶ τού-

τοὺς ἵνα εὐδαιμονῶμεν καὶ εὐημερῶμεν καὶ ἐπὶ μέρους καὶ καθ' ὅλου, δεόν οὐ μόνον νὰ μεταβάλωμεν γνώμην, ἀλλὰ καὶ νὰ ρυθμίσωμεν καὶ κανονίσωμεν τὸν βίον ἡμῶν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν· δεόν νὰ μεταβάλωμεν τὸν βίον ἡμῶν καὶ καταστήσωμεν σύμφωνον πρὸς τὰ διδάγματα τῆς θρησκείας καὶ χριστιανικὸν ἅμα· ἀνάγκη νὰ ανατροφώμεθα εὐσεβῶς καὶ ἑλληνοπρεπῶς· ἀνάγκη νὰ καταστῶμεν ὡς οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ παράδειγμα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς πίστεως, δι' ἧς ἐκεῖνοι ἐξῆλθον νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι, καταπλήξαντες διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, καὶ δι' ἧς εὐελπιστοῦμεν καὶ ἡμεῖς, ἐὰν σωφρονῶμεν, τὰ αὐτὰ καὶ ἔτι πλείω νὰ κατορθώσωμεν.

Ἡ δὲ κραταιὰ καὶ παντοδύναμος χεὶρ τοῦ Κυρίου ἡ ὀδηγήσασα τοὺς πατέρας ἡμῶν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς θρησκείας του καὶ τῶν ἀγίων αὐτοῦ Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἐλευθέρως οἱ πιστοὶ αὐτοῦ ὑμνολογοῦσι καὶ δοξάζουσιν αὐτόν, εἴθε νὰ κραταιώσῃ ἐν ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐσέβειαν, ἀκμαίαν καὶ ζῶσαν καὶ συνάμα ἐνισχύουσα ὀδηγήσῃ, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀκούσαντες τῆς φωνῆς τῆς πατρίδος περατώσωμεν, ὃ ἔχομεν παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν λάβει ἔργον, καὶ ἄρωμεν τοιοῦτω τρόπῳ, ἣν εἰς τοὺς στεναζόντας ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἀδελφοῦς ἡμῶν ὑποχρέωσιν καὶ καθήκον ἔχομεν· Γένοιτο.

